

Şeref Akdik, Atatürk Ahlatlıbel'de Kazıda, 1933

Dünden Bugüne Cumhuriyet Müzeciliği Sempozyumu

30-31 Mayıs 2024

ÖZET KİTAPÇIĞI

ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİNDE ULUSLAŞMA VE MÜZEMANİ İLİŞKİSİ

Nesnelerin ve görsellerin insanların sosyalleşmesinde ve örgütlenmesinde göz ardı edilemeyecek ölçüde bir etkisi vardır. Kent meydanlarında gezenlerin gördüğü heykeller, müzelerde gezenlerin görüp gurur duydukları geçmişleri ise bu nesne ve görsellerin etkilerinin fark edilmeden hayatımıza dâhil olma yollarından bazılarıdır. Erken Cumhuriyet dönemi olarak adlandırılan ve Cumhuriyet'in kuruluşundan sonra Osmanlı Devleti sonrası bir kültür, kimlik oluşturma sürecinde kullanılan kültür politikalarından biri de işte bu nesne ve görsel etkisinin araç haline getirilerek halka uluslaşma bilinci aşılanmasıdır.

Uluslaşma bilincinin aşılması sürecinde, Cumhuriyet dönemi Türkiye'sinde kullanılan kültür politikalarından biri de müzelerin bu bilinç değişikliği için "soft-power" olarak kullanılmasıdır. Bunun sağlanması için de tüm ülkede çok sayıda arkeoloji ve etnografya müzesi açılmıştır.

Bu çalışmada bu çok sayıda müze açılması durumu, 1990'larda ilk kez bahsedilen ve gün geçtikçe daha fazla kullanılmaya başlanan bir terim olan müzemani çerçevesinde incelenecektir. Müze çığırılığı olarak açıklanabilecek olan müzemani, hızla ve fazla sayıda müze açılması fenomenine karşılık gelen bir terimdir.

ALKAN, Fikret - KOYUNCU OKCA, Ayşegül
Uzm. Sanat Tarihiçi, Bursa Büyükşehir Belediyesi - Prof. Dr., Pamukkale Üniversitesi

CUMHURİYET MİRASININ GELECEĞE AKTARILMASI: BURSA MERİNOS TEKSTİL SANAYİ MÜZESİ VE ETKİNLİKLERİ

Merinos Sümerbank Yünlü Müessesesi, 2 Şubat 1938 tarihinde Bursa'da kurulmuştur. Atatürk'ün bizzat açılışını yaptığı son yer olan işletme, entegre bir tesis olarak uzun yıllar Türkiye'nin en kaliteli kumaşlarını üretmiştir. Merinos Fabrikası ve çalışanlarının oluşturduğu kurumsal kültür; işçi hakları, sendika, kreş ve spor kulübü gibi erken Cumhuriyet yılları için öncü çalışmalar gerçekleştirmiştir. Geçen yıllar içinde değişen devlet politikaları ve şartlar sonucunda 2000'li yılların başında Özelleştirme İdaresi'ne devredilen fabrika ve tesisleri, kentin ihtiyaçları göz önüne alınarak Bursa Büyükşehir Belediyesi tarafından Merinos Atatürk Kongre Kültür Merkezi ve Merinos Parkına dönüştürülmüştür.

Fabrikanın tarihsel ve kültürel mirası ise Bursa Büyükşehir Belediyesi bünyesinde hizmete açılan Merinos Tekstil Sanayi Müzesi'nde sergilenmeye devam etmektedir. Müzede fabrikanın üretim tesisi, kumaş koleksiyonu, işçi defterleri ve diğer kayıtlar ile başta Atatürk ve işletmeyi ziyaret eden yerli-yabancı devlet adamları tarafından imzalanan anı defterleri, fabrikanın sahip olduğu kültürel materyaller sergilenmektedir.

Bu çalışmanın amacı Cumhuriyet'in köklü ve öncü yapılarından Bursa Merinos Fabrikası'nın Merinos Tekstil Sanayi Müzesi'ne dönüşümden sonra müze tarafından yapılan çalışmalarla Merinos Fabrikası ve Merinos kültürünün gelecek nesillere tanıtılması ve aktarılması adına yapılan çalışmaları sunmaktır. Çağdaş müzecilik anlayışıyla oluşturulan müzede sergileme unsurları ile yapılan eğitim-atölye çalışmaları, drama çalışmaları ve dönemlik sergiler Merinos'un geleceğe aktarılmasında kullanılan etkinliklerden bazılarıdır. Çalışmanın gerçekleşmesi için literatür taraması yapılmış, müze yöneticileri ile görüşmeler sağlanmış, fotoğraflar ile metin kısmı desteklenmiştir.

ADNAN MENDERES DEMOKRASİ MÜZESİ ÖRNEĞİNDE MÜZEDE DEMOKRAT PARTİ EKONOMİ POLİTİKALARI

Toplumların bilimsel, kültürel, sanatsal, sosyal vb. çok yönlü geçmiş özelliklerini yansıtan müzeler aynı zamanda geleceğin biçimlenmesinde etkili öğeler arasında yer alır. Müzelerin önemli bir özelliği iletişim ve eğitim aracı olmalarıdır. Adnan Menderes Demokrasi Müzesi, Türkiye Cumhuriyeti yakın tarihinde siyasi, kültürel ve ekonomik yönleriyle birlikte toplumsal hafızanın izlerini taşıyan kişisel bir müze örneğidir. 1950 – 1960 yılları arasında Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı olan Adnan Menderes’in hayatının sergilendiği müzede biyografi ve tarihsel anlatım birlikte kullanılmıştır.

Demokrat Parti, Türkiye’nin demokrasi serüveninde çok partili siyasi hayata geçişin önemli bir sembolüdür. 7 Ocak 1946’da kurulan Demokrat Parti, 14 Mayıs 1950’de girdiği seçimlerde iktidara gelmiş ve 10 yıl boyunca Türkiye’nin yönetiminde iktidar partisi olarak yer almıştır. Cumhuriyetin kuruluşundan itibaren Türkiye’de uygulanan ekonomi politikalarından farklı olarak bu dönemde özel teşebbüse öncelik verilmiş, açık ekonomiye geçiş girişimlerinde ve liberal ekonomi politikalarında artış söz konusu olmuştur. Adnan Menderes’in Demokrat Parti Genel Başkanı ve Başbakan olduğu 1950 yılı itibariyle ekonomide yaşanan gelişmelerin sergilendiği “İcraatlar: Gelişen Türkiye” bölümü Demokrat Parti’nin ekonomik politikaları çerçevesinde değerlendirilecektir.

CANSIZ, Demet
Dr. Öğr. Üyesi, Milli Savunma Üniversitesi Deniz Harp Okulu

CUMHURİYET’TEN GÜNÜMÜZE SANAT ANLAYIŞININ GELİŞİMİ VE SANAT EĞİTİMİ

Genel ve en dar anlamıyla duygu ve düşüncelerin çeşitli şekillerde dışa vurumu şeklinde tanımlanan sanat, dünya koşulları içerisinde değişim ve gelişim gösteren aktif bir türdür. 19. yüzyılda Avrupa’daki gelişmeler ışığında ortaya çıkan farklı sanat türleri her dönemde kendine has karakteristik özellikleriyle var olmuştur. Türkiye Cumhuriyeti’nin erken dönemlerinde sanat ve sanat anlayışının şekillenmesinde çağdaşlık ve millilik prensipleri etken olmuştur. Atatürk, çağdaş uygarlık ve medeniyetler seviyesine ulaşma hedefi doğrultusunda toplumu modernize edecek sanat türlerinin gelişimini desteklemiştir. Bu maksatla sanat alanında birçok kurum, kuruluş, cemiyet ve okulun kuruluşuna bizzat öncülük etmiş, yurt dışından çeşitli sanat dallarında uzmanlar getirtmiştir. Benzer şekilde birçok öğrenciyi yurt dışına sanat eğitimine göndererek yüksek meslek erbabı olan sanatçıların yetişmesine vesile olmuştur.

Kuruluş yıllarında resim, heykel, mimarlık ile tiyatro, opera, müzik gibi sahne sanatlarının gelişimine yönelik oluşturulan kültürel politikalar Atatürk döneminden sonra güncellenerek desteklenmeye devam etmiştir. Nitekim tek parti döneminde kurulan halkevleri ve köy enstitüleri aracılığıyla çeşitli sanat dalları halka tanıtılırken; İdil Biret, Suna Kan gibi sanat elçileri yurt dışına sanat eğitimi için gönderilmiştir. Çok partili dönemde de birçok kütüphane, müze, tiyatro, konservatuvarlar kurulmuş, Türk İslam Sanatı ders olarak çeşitli kürsülerde okutulmaya başlanmıştır. 1950’li yıllarda yükseköğretime sığınan bu mühim gelişmeler, 80’li yıllarda Türkiye’de çeşitli sanat dallarının birçok üniversitede müstakil bölüm şeklinde kurulup yaygınlaşmasıyla sonuçlanmıştır.

**MÜZE MİMARİSİ VE MEKÂN ANLAYIŞI BAĞLAMINDA ÇAĞDAŞ BİR YAKLAŞIM
ÖRNEĞİ: ADNAN MENDERES DEMOKRASİ MÜZESİ**

Geleneksel müzelerin yanında son dönem işlev ve fonksiyonları yeni bir misyon kazanan çağdaş (müze) mimarlığı; belirli fonksiyonları, özellikle de sergileme ve gösterim, önleyici ve düzeltici aktif koruma, çalışma, yönetim ve ziyaretçi alımını barındıracak mekân tasarlama ve tesis etme ya da inşa etme sanatı ile eserlerin depolandığı ve sergilendiği mekân olmaktan çıkmıştır. Bu tanıma uygun olarak içeriklerle yeni işlevler üstlenmiş, obje odaklı bir yapıdan uzak; objeleri toplamak, saklamak, korumak ve sergilemek edimini göz ardı edilmesi sonucuyla kurgulanmıştır. Çok yönlü bir şekilde; görsel, işitsel ve sosyal olarak ziyaretçiyi çekmeye yönelim başlamıştır. Çağdaş müzecilik ile birlikte, bu mekânlarda mimarinin ve müze hikayesinin gerçekliği bağlamında pedagojik müze terimi oluşmuş ve çağdaş müzeler öğrenmeyi kolaylaştıran ve toplumun her kesimine ve her yaşta insana etkileşimi artıracak ve geliştirecek bir alan sunmayı, ziyaretçiler için ideal bir öğrenme ortamı sağlamayı amaçlamıştır. Türkiye’de hizmet veren birçok özel ve kamuya ait çağdaş müze bulunmaktadır. Çağdaş örneklerden biri de araştırma konusu olarak seçilen, teoriye ve pratiğe yönelik köklü değişimleri içerisinde barındıran Adnan Menderes Demokrasi Müzesi’dir. Dış mekânı, ziyaretçiyi içeriğinin konseptine hazırlayan geçiş mekânı, iç mekânı, karşılama mekânı, sergi mekânı, çok amaçlı salonu, restoranı ve satış birimleri ile obje, mekân ve ziyaretçi bütünlük bir yaklaşımla bir araya getirilmiştir. Bu noktada, obje odaklı statik bir yapılanmadan, kullanıcı mekânı, deneyim mekânına dönüştürülmüş, disiplinler arası bir ekiple bireylerin yaratıcı güçlerini artıran, estetik değerleri, gözlem yeteneklerini geliştiren bir kurum olmuştur.

1950-1960 yılları arasında Başbakanlık yapan Adnan Menderes’in hayatını anlatan Adnan Menderes Demokrasi Müzesi, yönetsel, mekânsal ve tasarımı ile dikkat çekmekte duyumsal, etkileşimci içerik, rehberlik hizmetleri, canlandırmaları, ses görüntü efektleri ile ziyaretçi çeşitliliğini artırmakta ve farklı yaş gruplarına hitap etmektedir. Sergi mekânları, sergileme yöntemleri, koleksiyonları ile ziyaretçileri öznelliğe davet etmektedir. Menderes deseni oluşturan bina zemini ile gerçeklik perdesi aralayan müze hikayesinin müze mimarisi ve Çakırbeyli’de seçilen müze mekânı ile de özdeşleşmesi çağdaş müzecilik bağlamında dikkat çekmekte ve bir yenilik olarak alana katkı sağlamaktadır.

Bu çalışmanın amacı, geleneksel anlayıştan farklı olarak, obje, mekân ve ziyaretçiyi bütünlük bir yaklaşımla bir araya getiren, teoriye ve pratiğe yönelik köklü değişimleri içerisinde barındıran çağdaş mimari örneğini oluşturan Adnan Menderes Demokrasi Müzesi’nin hikâyesini, müze mimarisi ve seçilen mekân bağlamında değerlendirmek, kurgulanan hikâyenin mekân ile olan psikolojik ve fizyolojik ilişkilerini incelemek, ziyareti kolaylaştıran ve ziyaretçinin sosyalleşmesini sağlayan tesislerini araştırma ortamı kapsamında analiz etmek, kurulacak olan çağdaş müzelere de modern yaklaşımlarıyla fikir sağlayacak bir kaynak oluşturmaktır.

**ÖĞRETİM KURUMUNDAN ÖĞRENME ORTAMINA:
İZMİR ÜNİVERSİTE MÜZELERİ VE KOLEKSİYONLARI ÜZERİNE BİR DURUM
ÇALIŞMASI**

Müze-toplum ilişkisinin göstergelerinden biri olan arkeoloji, tarih ve sanat müzeleri başka bir yöne evrilerek müzelerin eğitsel rolünü vurgulayan Klasik çağ müzelerinin var oluş döngüsü içinde üniversite kampüslerinde yeni bir yaklaşımla hayat bulur. Doğanın ve insana ait olanın birlikteliği temelinde gelişen üniversite müzeleri ve koleksiyonları içerik, konu, amaç ve hedef kitle bakımından diğer müze türlerinden ayrılır. Zira yükseköğrenim müze ve koleksiyonları araştırma ve sürekli gelişimi teşvik ederek eğitim, yaratıcı düşünce ve özgürlük gibi üniversitenin temel değerlerini besleyerek topluma katkıda bulunmayı amaçlar. Cumhuriyetin kuruluş yıllarından itibaren, sınırlı olanaklara rağmen, zengin kültürel mirasımızın korunması konusunda müze gibi kültür kurumları üzerinden ulusal kimliğin inşası hedeflenmişti. Aziz Ogan'ın girişimleri ile Cumhuriyet'in hemen başlarında İzmir'de oldukça erken başlayan müze kurma çalışmaları daha sonraları sürekli sergi ve koleksiyonların oluşturulması için bir temel teşkil edecektir. Özellikle, İzmir'in ilk üniversitesi olarak dinamik bir ruh haliyle 1955 yılında kurulan Ege Üniversitesi yeni sorumluluklar üstlenerek Cumhuriyetin kültürel, estetik ve eğitim değerlerinin somutlaştığı kurumlardan birine dönüşecek, çeperiyle bütünleşerek kentnin simgelerinden biri olacaktır. Bu temel ilkeyle kuruluşunun üzerinden çok geçmeden 1960'ların başından itibaren Ege Üniversitesi Fen Fakültesi bünyesinde ilk koleksiyonlar oluşmaya başlar. Üniversite koleksiyonlarına yönelik talepler zamanla artınca bu koleksiyonları yenileri takip edecektir. Akademi dünyasının yapısı içinde gelişen İzmir üniversite müzeleri, koleksiyon ve sergileri 17. yüzyıldaki öncülerinin yolundan ilerleyerek kentnin kültürel arka planını oluşturan diğer müzeler arasında yeni görevler üstlenir. Üniversite koleksiyonları artık sadece öğrenim amacına hizmet etmemeli, aynı zamanda üniversite ile halk arasında bir ara yüz görevi de görmelidir. Batı'da ilk üniversite müzeleri ve koleksiyonlarının kuruluş ilkelerinden uzaklaşmadan gelişen İzmir üniversitelerine ait müze ve koleksiyonların bilime, eğitime ve topluma kattığı değerler bu çalışmanın konusu kapsamında değerlendirilecektir.

DAŞ, Eda
Dokuz Eylül Üniversitesi Müzecilik Bölümü Yüksek Lisans Öğrencisi

**ALTERNATİF BİR ÖĞRENME MODELİ OLARAK
MÜZE VE SERGİ MEKÂNLARININ EĞİTİCİ YÖNLERİNİN ÖN PLANA ÇIKARILMASI**

Çağdaş müzecilik anlayışının globalde yayılım göstermesi ve ülkemizin de bu doğrultuda, gerek müze konseptleri, gerek tasarım-kurgu, gerek mimari ölçütleri ve müzelerde yaratılmaya çalışılan etkileşimli öğrenme ortamlarıyla, çağdaş müzecilik anlayışını benimsediğini görmekteyiz. Temelde amaç sanatı veya eseri teşhir etmek olsa da benimsenen gaye; öğretmek, farkındalık kazandırmak, devamlılığını sağlamak ve geleceğe aktarmaktır. Bu aşamada en önemli nokta topluma müzebilinci aşılarken, müzelerin öğretici yanını hatta birer eğitim kurumları olduklarını göstermektir.

Bu bağlamda müze ve sergi mekânlarındaki öğrenme düzeyini pekiştirmek için;

Neler yapılabilir?

Ne gibi örneklerden yararlanılabilir?

Sadece tek bir hedef kitle üzerinden gitmek doğru mudur, tema ve kurgu ne olursa olsun müzeler, yer yaş grubuna indirgenerek öğretici kılınabilir mi, burada müze eğitimcisinin üzerine düşen görevler nelerdir?

Bu gibi sorular eşliğinde, güncel müzelerin erişilebilirliği ve eğitici yönlerini kurumla sınırlandırmadan okul, iş, ev hatta sokaklara taşımının yöntemleri üretilir.

ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİ MÜZECİLİĞİNDE RESTORASYON VE KONSERVASYON PERSPEKTİFİ

Erken Cumhuriyet dönemi, Türkiye'nin modernleşme sürecinde önemli bir dönemdir. Bu dönemde, ülke geniş çapta birçok alanda köklü değişimlere tanıklık etmiş ve bu değişimlerden biri de müzecilik alanındaki gelişmeler olmuştur. Tarihi ve kültürel mirasın korunması, sergilenmesi ve gelecek nesillere aktarılması bilinci ile önemli adımlar atılmıştır. Bu bağlamda, 1924 yılında "Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü" "nün kurulması, müzecilik alanında kurumsal altyapının oluşturulmasında önemli bir adım olmuştur. Bu kurum, tarihi eserlerin korunması, restore edilmesi ve müze ortamında sergilenmesi için gerekli altyapının oluşturulması ve geliştirilmesi için çaba sarf etmiştir.

Müzecilik alanında bilimsel bir yaklaşımın benimsenmesi de erken Cumhuriyet dönemindeki önemli gelişmelerden biridir. Restorasyon ve konservasyon çalışmalarında, mimarlar, arkeologlar ve diğer uzmanlar iş birliği içinde çalışarak bilimsel yöntemleri uygulamışlardır. Bu yaklaşım, tarihi eserlerin sadece estetik açıdan değil, aynı zamanda tarihi ve kültürel değerleri açısından da korunmasını sağlamıştır. Müzecilik alanında bilimsel araştırma ve eğitim faaliyetlerinin desteklenmesi, bu dönemde önemli bir gelişme alanı olmuştur. Ancak, bu dönem eserlerin restorasyonu ve korunması süreçlerinde yaşanan teknik ve maddi sıkıntılar, gerekli uzman eksikliği müzecilik pratiğinin zorlukları arasında yer almaktadır. Ayrıca, tarihi eserlerin kaçakçılık ve tahribatla karşı karşıya olması da müzecilik alanındaki dönemin önemli sorunlardan biridir.

Sonuç olarak, erken Cumhuriyet dönemi Türkiye'sinde müzecilik alanında yaşanan gelişmeler, tarihi ve kültürel mirasın korunması ve gelecek nesillere aktarılması açısından büyük önem taşımaktadır. Bilimsel yaklaşımların benimsenmesi, kurumsal altyapının oluşturulması ve uluslararası iş birliklerinin artması, müzecilik alanındaki ilerlemeyi desteklemiştir. Ancak, bu süreçte yaşanan zorluklar ve eksiklikler de göz ardı edilmemelidir. Gelecekte, bu alandaki çalışmaların sürdürülmesi ve daha da geliştirilmesi gerekmektedir. Bu, Türkiye'nin tarihi ve kültürel mirasını korumak ve gelecek nesillere aktarmak adına önemli bir adımdır.

Bildiride; bu dönemde müzecilik alanında yaşanan gelişmeler, özellikle restorasyon ve konservasyon perspektifinden incelenecek ve bu sürecin bilimsel boyutlarına odaklanılarak aktarılmaya çalışılacaktır.

**İZMİR KÜLTÜRPAK ZİRAAT MÜZESİ'NİN AKİBETİ:
“CUMHURİYET DEVRİNDE MODERN ÇİFTÇİLİĞİ GÖSTERECEK MÜKEMMEL BİR
ESER”**

Sergiler, panayırılar, fuarlar ve müzeler Cumhuriyet'in ilk yıllarında iletişimin, temsilin, görünürlüğün başat sahneleriydi. Bu hafıza mekânlarının başında ise Uluslararası İzmir Fuarı geliyordu. Uluslararası bir fuar oluşturma fikri, Cumhuriyet yönetiminin ekonomik hedefleri doğrultusunda, İzmir'i yeniden yapılandırma hamlesi olarak doğmuştur. 1923 yılında düzenlenen İzmir İktisat Kongresi bünyesinde açılan “Numune Meşheri” ile başlayan 101 yıllık serüven, İzmir 9 Eylül Sergileri ve ardından 9 Eylül Panayıruları ile devam etmiş, fuarın 1936'da Kültürpark'a taşınmasıyla bambaşka bir niteliğe bürünmüş ve İzmir Fuarı yeniliğin, üretimin, ticaretin, sosyal yaşamın vitrini haline gelmiştir. Fuarın devingen sürekliliği, Erken Cumhuriyet'in başat temsil sahnelerinden biri olmasını sağlamış ve ulusun inşasında, görünürlüğün, iletişimin kendine özgü bir platformu haline gelmiştir. Derin izler bırakan fuar alanının her bir yılı, ayrı bir katman olarak incelenmesi gereken önemli bir hafıza mekânına evrilmiştir.

Bu hafıza mekânlarından biri de Kültürpark'taki Ziraat Müzesi olmuştur. Müze, Behçet Uz'la İzmir Ziraat Mücadele İstasyonu Müdürü Nihat Eğriboz'un Kültür Park'ın açılmasını izleyen iki yıllık süreçte yürüttükleri ortak çalışmanın bir sonucu olarak kuruldu. Eğriboz'un açıklamasına göre Ziraat Müzesi, tarımsal devrim ve kalkınmanın mükemmel biçimde canlandırarak, Atatürk ve Başbakan Celâl Bayar'ın konuşmalarında işaret ettikleri modern çiftçiliği gösterecek mükemmel bir eser olacaktı. Burada ülke ürünlerinin örnekleri, büyük kıtada resimleri, ürünlere zarar veren haşeratın koleksiyonları bulunacaktı. Bina 1938 fuarına yetişmekle birlikte, aynı yıl için serginin hazırlanması mümkün olmadı. Bu nedenle Nihat Eğriboz'un sorumluluğunda hazırlanan müze, ancak 1939 Fuarı'nda görücüye çıkabildi.

Bu çalışma Ziraat Müzesi'nin kuruluşunu ve akıbetini fuar dönemleri üzerinden inceleyecek, müzeye ait koleksiyon değeri olan efemera, haber ve ilgili diğer belgeleri bir dokümantasyon çalışması içerisinde derleyip araştırmacıların ilgisine sunacaktır. Araştırmanın temel amacı, hakkında detaylı bir çalışma yapılmamış olan Ziraat Müzesinin tarihi önemine dikkat çekip hatırlatmak ve dağınık haldeki bulguları, buluntuları bir bütün haline getirmeye çalışmaktır.

KÜLTÜREL MİRAS FARKINDALIĞI HUSUSUNDA MÜZELERİN ÖNEMİ; MÜZESİZ BİR ŞEHİR ÖRNEĞİ ZİLE

Osmanlı padişahı sultan Abdülmecit dönemindeki devlet adamlarından Ahmet Fethi Paşa'nın bazı eski eserleri 1845 yılında Aya İrini de toplamaya başlaması Türk müzeciliğinin başlangıcı kabul edilir. Eski eserleri koruma ve toplama arzusuyla başlayan bu faaliyet günümüze kadar gelişerek modern müzeciliğin oluşmasını sağlamıştır. Cumhuriyetin ilk yıllarında müzeciliğe verilen önem ise bu gelişimi fazlasıyla hızlandırmıştır. Günümüzde müzeler sadece eski eserlerin sergilendiği bir mekân olmanın ötesinde, somut ve somut olmayan kültürel mirası sahiplenen, tanıtımını yapan, koruyan, inceleyen ve değerlendiren bir kurum halini almıştır. Müzeler toplumla geçmişi tanıtmak, bu konuda farkındalık yaratmak, sanat zevkini geliştirmek, eğitimler vermek gibi birçok amaç edinmiştir. Müzelerin görevleri arasında en önemlilerinden biri de şüphesiz ki toplumu eğitmek olmuştur. Bu hususta müzeler farklı dönemlere ve farklı kültürlere ait eserleri bir arada bulduran kurumlar olduğundan dolayı toplum için de önemli bir kaynaktır. Müzelerin sağlamış olduğu avantajlardan faydalanmak toplum için önemlidir. Toplumun özellikle kültür miras hususunda eğitimi için müze şarttır.

Hitit döneminden günümüze kadar kesintisiz olarak yerleşim görmüş, önemli tarihsel olaylara tanıklık etmiş bir kültür şehri olan Zile'de ise ne yazık ki bir müze çok uzun yıllar kurulamamıştır. Yakın tarihte belediyenin desteği ile kurulan müze ise Türk müzeciliğinin henüz çok gerisindedir. Bu yüzden bu kadim şehrin tanıtımı maalesef yapılamamıştır. Zile halkın kültürel miras konusunda gereken önemi vermediği de ortadadır. Zile'de eğitim gören öğrencilerin müzesiz bir şehirde eğitim görmesi ise önemli bir eksiklik. Bu gibi sorunlar bir müze ile önemli ölçüde giderilebilir. Bu gerekçeyle ilçede kurulacak ya da geliştirilecek bir müze hakkında önerilerde bulunarak toplum üzerinde sağlayacağı faydalar üzerinde durulacaktır.

ERBAY, Mutlu
Doç. Dr., Boğaziçi Üniversitesi

BOĞAZIÇI ÜNİVERSİTESİNİN MÜZECİLİK TARİHİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

Boğaziçi Üniversitesi Güney Kampüsü'ndeki tarihi binaların hepsi I. Dünya Savaşı'ndan önce inşa edildi ve kampüsteki ocaktan çıkarılan mavi kireçtaşı kullanıldı. Türkiye'de ilk kez bu binalarda demir çelik ve tuğla kullanıldı. Bu çalışmada Robert Koleji'nin kurulma aşaması, kültürel mirası araştırılarak anlatılacaktır. Boğaziçi Üniversitesi'nde bulunan ve çok az kişinin dikkatini çeken tahtların inşa sebebinden bahsedilecektir. Kraliçe Maria ve İstanbul ziyaret sebebi ve üniversite tarihindeki yeri, Kraliçe Marie Alexandra Victoria'nın (1875-1932) üniversite ile bağı ve siyasi tarihteki önemi ortaya çıkarılmaya çalışılmaktadır. Boğaziçi Üniversitesi Kültürel Miras Müzeleri hakkında bilgi verilmektedir. Flora ve faunasından bahsedilmektedir.

Yine bu çalışmada, Tevfik Fikret 'in Robert Koleji ile bağı araştırılacaktır. Belli bir dönemin hem siyasi kültürü hem de mimari yapısı açısından bu bağ oldukça kuvvetlidir. Ayrıca tarihi bir döneme ışık tutan bu yapılar kompleksi içinde bulunduğu mimari yapıları ve yeni inşa edilen yapıların malzemeleri ile değerlendirilecektir. Üniversitenin farklı şehirlerde bulunan, tarihi yapıları, müzecilik çalışmaları de bu makalede anlatılacaktır. Boğaziçi Üniversitesi tarihi geçmişe sahip, kendisi bir döneme ışık tutan, bir tarihi aydınlatan oldukça önemli eğitim kampüsüdür. Bu anlamda köklü kültürel geçmişin ortaya çıkarılarak, araştırılarak genç kuşaklara tanıtılması gerekmektedir. Bu çalışmanın amacı bir kurumun geçmiş değerlerini araştırıp, gelecek kuşaklara tanıtarak, sürdürülebilir kültürel mirasın izlerinden ilham almalarını sağlamaktır.

MÜZECİLİK EĞİTİMİNDE YENİ PRATİKLER

Cumhuriyetimizin kuruluşunun 100.yılında müzecilik eğitim çalışmaları, yeni yaşam pratikleri içinde teknoloji ile birlikte değişime uğramıştır. Cumhuriyetin kuruluşunun ilk yıllarında köy enstitüleri ve halk evleri ile temelleri atılan müzecilik eğitimi toplama ve koruma bilinci ile şekillenmiştir. Ulus bilincinin şekillenmesinde açılan arkeoloji müzeleri ve enstitüleri müzecilik eğitimini merkezini müzelerde usta çırak ilişkisi ile şekillenen uygulamalı eğitime dönüştürmüştür. Bu ulusal müzeler üzerinden şekillenen müzecilik çalışmaları güzel sanatlar, sanat, arkeoloji eğitimi ile sanat tarihi uzantıları üzerinden okunmuştur. Bu klasik eğitim sisteminde mesleki yeterlilik açısından müzecilik eğitimi ancak üniversitelerde seçmeli ders olarak müfredatta yer almıştır.

1990 sonrası özellikle yüksek lisans düzeyinde şekillenen müzecilik eğitimi disiplinler arası çalışmalara yönelik müze çalışmalarını mesleki yeterlilik düzeyinde kurumlaştırmaya çalışılmıştır. Müzelerde çok yönlü öğrenme ve eğitim becerilerine odaklı yaşam boyu eğitim çalışmaları giderek önem kazanmıştır. Ziyaretçisini aktif katılımcıya dönüştüren, profesyonel eğitim almış müzecilere olan ihtiyacın arttığı günümüzde çeşitli şehirlerde üniversite düzeyinde farklı düzeyde ve eğitim ve öğrenme becerilerine dönüşmüştür.

Bu çalışmada, Cumhuriyetle şekillenen Türk Müzecilik Eğitimi, günümüze değin geçirdiği değişimin izleri, üniversiteler üzerinden yeniden okunacaktır. Akademik ortamlarda üniversitelerde açılan lisans ve yüksek lisans programları üzerinden müzecilik eğitimi araştırılacak; sorunlar ortaya konulacaktır. İstanbul Üniversitesi'nin profesyonel müzeci yetiştirme ve müzecilik çalışmalarının geliştirme çabasıyla, lisans ve yüksek lisans düzeyinde verilen müzecilik eğitimi ele alınarak 15 yılda değişen yapısı tanımlanacaktır. Gelecek yıllarda müzecilik mesleğine olan ilgi daha da artacak, çeşitlenecek, mesleki tanımları değişecektir. Müzelerin değişime odaklı sürdürülebilir çalışmaları müze eğitiminin ihtiyacı karşılayan yeni pratikler üzerinden kendine yeni yönler bulacaktır.

MÜZE DENEYİMİNİ ZENGİNLEŞTİRİCİ BİR FAKTÖR OLARAK MÜZE REHBERLERİNİN SAHİP OLMASI GEREKEN İLETİŞİM YETKİNLİKLERİ

Müze ziyaretçileri, gerçekleştirdikleri ziyaretlerde bilişsel, iç gözlemsel, estetik ve sosyal deneyimler yaşamaktadırlar. Bu deneyim, müze ziyareti süresiyle sınırlandırılmayacak bir dizi etkileşimin sonucudur. Ziyaretçiler, öncelikle müzede sergilenenlerle, kendileriyle, tüm müze profesyonelleriyle, müzede diğer ziyaretçilerle açık ve örtük bir biçimde etkileşim halindedir. Özellikle, müze ziyaretçileri ile müze rehberleri arasındaki etkileşimin diğer etkileşimlere de yön verebilecek ayrıcalıklı bir konumu vardır.

Bu çalışmanın amacı, müze ziyaretçilerinin deneyimlerine katkı sağlayıcı bir faktör olarak müze rehberlerinde bulunması gereken iletişim yetkinliklerini ortaya koymaktır. Müze ziyaretçileri sadece demografik açıdan değil, bilgi, birikim, merak ve ilgi düzeyleri bakımından da birbirlerinden farklı bir görünüm arz ederler. Dolayısıyla bazı ziyaretçiler, sergilenenleri alımlarken, tanıtıcı yazı ve etiketlerden ziyade, özellikle müze rehberlerinin açıklama ve anlatımlarıyla şekillenen düşünsel yol haritalarına daha fazla gereksinim duyarlar. Müze rehberlerinin sunacakları tatmin edici içerik kadar, bu içeriğin nasıl sunulduğu da bir o kadar önemlidir. Tanımlayıcı nitelikteki bu çalışmada, müze rehberlerinin saygı, kabul ve isteklilikle, olabildiğince önyargısız bir biçimde iletişime başlamaları, sözel içeriği destekleyecek nitelikte ve sözcüklerle çelişmeyecek bir biçimde sözsüz iletişimden yararlanmaları, seslerini ideal bir biçimde kullanabilmeleri, duruma uygun düşen dinleme türlerine geçebilmeleri, gerektiğinde farklı iletişim stillerinden yararlanabilmeleri vb. başlıca iletişim yetkinlikleri olarak gösterilmiştir.

Müze rehberlerinin sahip olması gereken bu türden yetkinlikler, sorumluluk, empatik ilgi ve özenle birleşince, ziyaretçileri rahatlatarak müzede diğer etkileşimlerini kolaylaştıracak, dolayısıyla müze deneyimlerini zenginleştirecektir.

CUMHURİYET DÖNEMİ VETERİNER HEKİMLİĞİNE VETERİNER TARİHİ MÜZESİNDEN BİR BAKIŞ

Türkiye’de veteriner hekimliğin tarihsel gelişimine ilişkin bütünsel koleksiyonu ile hem bir üniversite müzesi hem de uzmanlık müzesi niteliği taşıyan (ancak resmiyette bir sergi salonu olan) Veteriner Tarihi Müzesi, Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi bünyesinde 1974 yılında kurulmuştur. Nisan 2016’da kurucusu olan Prof. Dr. Ferruh Dinçer’in adı verilen ve çağdaş müzecilik anlayışı çerçevesinde toplama, biriktirme, koruma, depolama, belgeleme, sergileme, eğitim, sürdürülebilirlik ve müzede etik kodlarla çalışma işlevlerini yerine getiren Müze; alanında Türkiye’nin tek; dünyanın ise sayılı müzelerinden biri olarak uluslararası düzeyde tanınmaktadır. Prof. Dr. Ferruh Dinçer Veteriner Tarihi Müzesi, Türkiye’de bilimsel veteriner hekimliğin 181 yıllık tarihini anlatan objeler ile çok sayıda belgeyi barındırmaktadır.

Bu çalışma; Prof. Dr. Ferruh Dinçer Veteriner Tarihi Müzesinde sergilenen Cumhuriyet dönemi veteriner hekimliği tarihine ilişkin eşsiz nadir objeler ve arşiv belgeleri üzerinden genelde veteriner hekimliğin 100 yılına; özelde ise müzecilik çalışmalarına katkı sağlamak amacıyla gerçekleştirilmiştir.

CUMHURİYETİN 100. YILINDA KÜLTÜREL BELLEK MEKÂN LARI OLAN MÜZELERİN TOPLUMDAKİ ROLÜ

Geçmişte nadire kabinelerinden ve günümüzde çağdaş müzeciliğe kadar “müze” kavram olarak koruma, belgeleme, toplama, sergileme gibi temel işlevlerini sürdürmekle birlikte zaman içinde farklı pek çok anlam yüklenmiştir. İlk zamanlar değerli ve önemli nesnelerin biriktirilmesi, eşsiz veya nadir bulunan her şeyin toplanarak belli bir dizayn yapılmadan bir araya getirilmesi ile oluşturulan ilk müze örnekleri aslında müzelerin belirgin olarak toplumda yer aldığı ilk rolünü gösterir. Zaman içerisinde mekân ve koleksiyon odağında işlevsel olarak kullanılan müzeler; halka açık, toplumla buluşmada yeni roller üstlenen ve toplumun yararı için çalışmalarını sürdüren kurumlara dönüşerek temel işlevlerine yeni yaklaşımlar ışığında iletişim, araştırma ve eğitim gibi farklı işlevler kazandırmıştır. Müzelerin kavramsal değişiklikleri, müzecilik açısından yeni yaklaşımların ve bakış açıların ortaya çıkmasını sağlamış, toplumda farklı roller üstlenmesine kaynak olmuştur. Bu makalede geçmişten günümüze müzecilikteki yeni yaklaşımlar bağlamında müze tanımlarındaki ve müzelerin işlevlerindeki değişimler incelenecek ve toplumda edindiği farklı rolleri ele alınacaktır. Bu bakımdan araştırmada müzelerin toplumsal çalışmalarına odaklanılacak, erişilebilirlik ile birlikte “katılım-kapsayıcılık-demokratik” bağlamlarında müzelerin toplum odağında ne gibi roller üstlendiği Türkiye’den örnekler verilerek sunulacaktır. Bu bağlamda müzelerin, yeni yaklaşımları ile ziyaretçilerin sorgulayan ve yorumlayan yönlerini interaktif bir biçimde desteklemesi ve buna aracı olma haline gelmesi büyük bir önem arz ettiği görülmektedir. Böylece müzelerin ziyaretçilerle arasındaki iletişimin çift yönlü bir etkileşim haline dönüşmesi demek, toplumdaki varoluş amaçlarının çok sesli yönünü yansıtacağı anlamına gelir.

Müzelerin geçmiş ile günümüz arasındaki iletişimin varlığını ortaya koyan etkinliklere, sergilere ve uygulamalara yer vermesi, toplumun kültürel ihtiyaçlarının yaşanabilirliğini desteklediği ve amaçladığı düşünülmektedir. İşlevselliği ve değişen içerik kavramları bakımından müzelerin her daim toplumla bütünleşmek, toplumun en temel bileşenleri arasında sayılmak gibi önemli olan birtakım rollerine bu araştırmada değinilmek istenilmiş ve toplumun her kesiminde farkındalık oluşturulmasına katkı sağlayacak çalışmaların artırılmasına daima ihtiyaç olduğu görülmüştür.

TÜRKİYE’DE CUMHURİYETTEN GÜNÜMÜZE IŞIK TUTAN 100 YILLIK BİR ARŞİV: RADYO VE DEMOKRASİ MÜZESİ

Toplumsal değişimde olduğu gibi müzenin tanımı da tarihsel süreç içinde dönüşür. Müzelerin ortaya çıkışından günümüze dek değişen içerikler, müzenin rolünü, felsefe ve uygulama bağlamında değiştirmiştir. Müzenin kurulma amacını belirlemek, verdiği mesajı anlatan içerik oluşturmak, ziyaretçi odaklı sergi ve sunumlar hazırlamak, farklı yaş gruplarına yönelik eğitim bu doğrultuda içerik oluşturmak ve izleyici geliştirmek, kitleye odaklanan sergi ve sunumlar hazırlamak müzelerinin ortak hedefleri arasındadır.

Radyo ve Demokrasi Müzesi Cumhuriyetin ilanından günümüze radyonun, radyo yayıncılığının ve müzik tarihinin günümüze kadar olan arşiv niteliğinde sosyal ve teknolojik gelişimini kronolojik olarak anlatmaktadır. Bunun yanında Türkiye ve Dünya siyasi tarihini, icadından bu güne en etkili kitlesel iletişim aracı olan radyo ile bağdaştırılarak görseller ve metinler ile sunulmaktadır. İnteraktif olarak hazırlanan eski model radyolardan, bulunduğu salondaki döneminin önemli kişilerinin sesleri ziyaretçi tarafından dinlenebilir. Tüm bu interaktif uygulamalar, görsel tasarımlar ve metinler ile ziyaretçi müze içerisinde kendini tarih içinde bir yolculuk yapıyormuş gibi hisseder. Cumhuriyet’ten günümüze müzecilik faaliyetleriyle kültürel bellek oluşturan, çağdaş müzecilik çalışmalarına bir örnek; Radyo ve Demokrasi Müzesi bu sunumda tanıtılacaktır.

LEVANTEN KÜLTÜRÜNE ÇAĞDAŞ MÜZECİLİK ÇALIŞMALARI AÇISINDAN EDİMSSEL BİR YAKLAŞIM

İnsanların ve toplumların ilgi alanlarının, ihtiyaçlarının ve politikalarının değişiklik göstermesi ve bunların da müze tanımlarına etkilerinden yola çıkarak müzelerin; toplumsal, ekonomik ve politik işlevlere sahip olduklarını ve bu koşullara tabi olduklarını söyleyebiliriz. Bununla beraber, müzecilik alanında 20. yüzyılın sonu itibari ile klasik müzecilik anlayışı yerini daha toplum odaklı, koruma işlevi ile birlikte toplumsal iletişime ve eğitime önem veren, modern müzelerin oluşmasında etkili bir çağdaş müzecilik anlayışına bırakmıştır. Bu bağlamda yürütülen çağdaş müzecilik çalışmaları, disiplinlerarası bir çalışma alanı oluşturarak kültürü oluşturan her bir parçanın da bu çalışmalara konu olmasını sağlamaktadır. Bu çalışma, Osmanlı Devleti'nde özellikle Tanzimat Dönemi ve sonrasında hem ekonomik hem de kültürel olarak devletin kalkınmasına katkı sağlayan Levanten kültürünün mirasını konu edinmiştir. İzmir ilinin tarihinde kent kültürünün önemli bir parçasını oluşturan Levantenlerin kendi kültür temsillerini oluşturan mimari yapıların, Cumhuriyet ve sonrasında süreçte geçirdiği dönüşümün çağdaş müzecilik açısından incelenmesi amaçlanmıştır.

Levanten kültürünün mirası olarak kent içerisinde çeşitli bölgelerde hala varlıklarını sürdüren mimari yapıların bazıları müze olarak yeniden işlevlendirilerek mirasın sürdürülebilirliği sağlanmıştır. Bu bağlamda, müze olarak yeniden işlevlendirilmiş Levanten yapılarında yapının kendisinin de sergilenmesi gereken bir eser olarak kürasyon sürecine dâhil edilip edilmediği ve bunun çağdaş müzecilik açısından sonuçları ele alınmıştır. Araştırma nitel araştırma kapsamında durum çalışmasına uygundur. Görüşme, gözlem ve doküman incelemesi yöntemleri kullanılmıştır.

OĞUZ, İrem
Dokuz Eylül Üniversitesi Müzecilik Doktora Programı

CUMHURİYETTEN GÜNÜMÜZE DEĞİŞEN ENDÜSTRİ DEVRİMLERİNİN MÜZELERDEKİ SERGİLEME ALANLARINA ETKİLERİ

Bu çalışma, cumhuriyetten günümüze kadar geçen süre zarfında meydana gelen endüstri devrimlerinin, müzelerdeki sergileme alanlarının evrimi üzerindeki etkilerini incelemektedir. Çalışmada endüstri 2.0'dan başlayarak, her endüstri devriminin müze sergileme ve ziyaretçi deneyimleri üzerinde nasıl dönüştürücü bir etkisi olduğuna dair detaylı bir inceleme sunulmaktadır.

Müzelerin yalnızca sanatsal ve tarihi eserlerin korunması ve sergilenmesi için kullanıldığı dönemlerden, teknolojinin giderek daha fazla entegre edildiği, endüstri 4.0 ve akabindeki gelişmelerin müze sergileme alanlarını nasıl etkileşimli kılıp kişiselleştirdiği ele alınmaktadır. Bununla birlikte sanal gerçeklik, artırılmış gerçeklik ve yapay zeka gibi uygulamaların nasıl kullanıldığı incelenirken müze ziyaretçilerinin sergilenen eserlerle ziyaretçi deneyimleri üzerindeki dönüştürücü etkileri de incelenmiştir. Endüstri devrimlerinin müzelerin fiziksel ve dijital altyapılarını nasıl değiştirdiği ve bu değişikliklerin sanat ve kültürel mirasın korunması, sergilenmesi ve deneyimlenmesi üzerindeki etkileri ortaya konulmuştur.

Çalışma, teknolojinin müzeleri nasıl değiştirdiğine dair kapsamlı bir bakış açısı sunarken, bu dönüşümün getirdiği zorluklar ve fırsatlar ele alınarak müzelerin sürdürülebilirliği hakkında öngörülerde bulunmaktadır.

TÜRKİYE’DE CUMHURİYETTEN GÜNÜMÜZE
SANAT MÜZELERİNİN MİMARİ VE MEKÂNSAL BAĞLAMDA DÜNYA İLE PARALEL
MODERNİZASYONU

Türkiye’de cumhuriyetin ilanından sonra yeni yönetim biçiminin benimsediği ilkeler doğrultusunda birçok müze açılmıştır. Cumhuriyetin ilk yıllarında arkeoloji ve etnografya odağında Anadolu’nun farklı yerlerinde hayata geçen bu müzeler, daha çok devlete bağlı birimlerin bünyesindeki binalarda yapılmıştır. 20. yüzyılın ikinci yarısından sonra koleksiyon türlerinin kendi içerisinde çoğalmasıyla resim ve heykel gibi birçok sanat eserinden oluşan eser grupları öne çıkmıştır. Koleksiyonerlerin sergileme istemiyle bir çatı altında toplanma sürecine giren sanat koleksiyonlarının müzeleşerek sergileme aşamasına geçmesi bu eksendeki mimari ve mekansal anlayışların gelişimini de hızlandırmıştır. Diğer taraftan, dünyada sanat koleksiyonlarının sergilendiği sanat müzesi mimarisinin özellikle 20. yüzyılın ikinci yarısından sonra modernize edilen işlevsel yönlerle birlikte çağdaş formlarla ve değişen toplum dinamiklerine cevap verebilen niteliklerle tasarlanması, bu doğrultudaki işlevsel ve estetik kaygıları ülkemizin gündemine taşımıştır.

20. yüzyılın ikinci yarısından günümüze doğru müzelerin modern mimari anlayışlarla güncellenen mekân dizilimleriyle hayata geçmeye başlaması, sanat müzeleri kulvarında mekansal anlamdaki yapılanmaları değiştirmiştir. Dünyanın farklı yerlerinde çağdaş tasarım formlarıyla ele alınan sanat müzelerinde, zamanla müzelerin mekansal dağılımları ve iç mimarideki dinamikleri de yeniden yorumlanmıştır. Dijital destekli toplantı salonları, akıllı kütüphaneler, mağazalar, kafeler, restoranlar, lobi ve kampüs gibi sosyal ve bilgi odaklı birimler, günümüzde sanat müzelerinin sivrilen öğeleri haline gelmiştir. Modern mimari ve mekansal üslupta yaşanan değişim, sanat müzelerinin başat fonksiyonlarına da yansımıştır. Performans sanatı ve büyük eser alanları, saydam çehre, kontrol edilebilir doğal ışık, sanat yorumlama/değerlendirme alanları ve duygu geçişlerini canlı tutan mimari formlar gibi sergileme deneyimini ve konforunu optimum düzeye çıkaran mimari dizilimler sanat müzelerinde vurgulanan mimari öğeler olmuştur.

Bilgiler ve gelişmeler kapsamında çalışmada, zengin bir mukayese zemini sunduğu için özellikle dünyada son 20 yılda sıfırdan tasarlanan sanat müzelerinin; zamanın yeni güncellerine, ziyaretçi beklentilerine/yönelimlerine ve toplumun yeni yaşam biçimlerine mimari ve mekansal bağlamda gösterdiği refleksler, ülkemizdeki seçik sanat müzeleriyle karşılaştırılarak, ülkemizdeki sanat müzelerinin dünya ile olan modernizasyonu değerlendirilmiş ve karşılaştırmalı örneklerle irdelenmiştir.

İNKILÂBIN İMGELERİ: İNKILÂP SERGİLERİNDE (1933-1937) CUMHURİYET İDEOLOJİSİ

Sanatta görme ve ifade etme biçimlerinin değişmeye başladığının en erken örneği Levnî'nin eserlerinde görülmektedir. Levnî'den itibaren ise modernleşen resim evrimsel sürecinde devam etmiş, Osmanlı modernleşmesinin bir karakteristiği olarak belirgin bir kültür sanat politikası olmadan Cumhuriyet dönemine kadar gelmiştir. Erken Cumhuriyet döneminin ilk on yılında da sanat siyaset ilişkisinin çok iç içe olmadığı ve bu dönem ressamlarının aynı zamanda Meşrutiyet ressamları da olmasıyla, Meşrutiyet'in nispeten özgürlükçü ruhunun sürekliliğinin devam ettiği söylenebilir.

Cumhuriyet'in ikinci on yılına gelindiğinde ise Müstakil Ressamlar ve Heykeltıraşlar Birliği'nin 1931'deki son sergilerini açıp dağılması ve bundan dört ay sonra Şubat 1932'de Halkevlerinin açılışı ile modernleşen Türk resmi biçim, konu ve araç olarak başka bir güzergâha girmiştir. Bu dönüm noktasını ve 1933 yılında başlayan İnkılap Sergilerinin ideolojik yapısını belirleyen iki önemli faktör olmuştur. Bunlardan ilki 1932'de yayın hayatına başlayan Kadro Dergisi ve 1933'te yayın hayatına başlayan Ülkü Dergisi; ikincisi ise İkinci Dünya Savaşı öncesi uluslararası politikaların ve radikalleşen ideolojilerin ulusal düzlemde bulunduğu karşılıktır.

Bu çalışmada, 1933-1937 yılları arasında gerçekleşen İnkılap Sergilerindeki eserlere, dönemin halkçılık ve milliyetçilik ilkeleri çerçevesinde, ulusal ve uluslararası ideolojilerin belirginleştiği sanat siyaset tartışmaları odağında bakılarak; Cumhuriyet'in ikinci on yılındaki modernleşme sürecinin zihniyet yapısının eserler üzerinden okunması amaçlanmaktadır.

PALA, Çağrı
İzmir Müze Gemiler Müdürlüğü

MÜZELERİN EĞİTİMSEL ROLÜ BAĞLAMINDA ASKERİ MÜZELERE BAĞLI MÜZE GEMİLERDE EĞİTİM YÖNTEMLERİNİN BELİRLENMESİ

Askeri sınıf müzeler içerisinde sergileme ve sunum teknikleri kapsamında ön plana çıkan müze alanlarından birisi de gerçek deneyim alanlarına sahip olan gemi müzelerimizdir. Müze gemiler, "Müze ve Müze Gemiler Yönergeleri" kapsamında organize edilmekte olup ziyaretçilerine deneyim odaklı sergileme tekniklerini sunması bakımından önemli yere sahiptir.

Bu araştırmada, Türkiye Cumhuriyeti, Deniz Kuvvetleri Komutanlığı envanterinde hizmet süresini tamamlamış ve daha sonrasında müze personelinin küratörlüğü ile ziyaretçinin ilgisine sunulmuş olan gemi müzelerde sürdürülebilirlik bağlamında eğitim politikalarına yönelik çalışmaları çağdaş müzecilik anlayışı kapsamında gerçekleştirmek ve eğitim ve kültürel çalışmalar ekseninde gemi müzelerin eğitim metotlarını belirlemek amacıyla İzmir Müze gemiler müdürlüğü ve Deniz Kuvvetleri komutanlığı bünyesinde hizmet veren diğer müze gemilerin eğitim politikalarının incelenmesi planlanmaktadır.

VAKIF ESERLERİ MÜZELERİ

Vakıflar Genel Müdürlüğü, taşınabilir vakıf eserlerinin korunması, envanterinin oluşturulması, sergilenmesi, yaşatılması, geleceğe güvenle taşınmasını içeren önemli bir misyon üstlenmiştir. Genel Müdürlüğümüzün bünyesindeki vakıf müzeleri, Anadolu topraklarında hayat bulan Türk İslam Medeniyetine ait taşınır kültür varlığı eserleri sergilenmekle kalmamış aynı zamanda bu eserleri barındıran mekanların seçiminde Akaretler Mustafa Kemal Evi, Erzurum Çifte Minareli Medrese, Sivas Gök Medrese, Tokat ve Gaziantep Mevlevihane'si, Ankara İlk Hukuk Mektebi gibi farklı dönemlere ait mimari eserlerinde vakıf eserleri ile bütünleşerek müzeye dönüşmesini amaçlamıştır. Türk İslam medeniyeti bir vakıf medeniyeti olduğundan camilere halı, şamdan, hat levha gibi teberrukat eşyalarının, vakıf belgelerinin, yurtdışına kaçırılarak ülkemize geri kazandırılan ya da Mevleviliğe ait birçok eserin bulunduğu vakıf müzeleri geçmişle günümüz arasında vakıf kültürünün bir köprüsü olma özelliğindedir. 14 adet Vakıf Müzesinde toplamda 14825 eser bulunmakta olup ve Vakıf kültürünün maddi unsurları olan sanat eserleri aracılığıyla Vakıf- Medeniyet ilişkisinin önemi toplumsal bilincimize yansıtılmaktadır.

Bu sunumda konu ile ilgili mevzuat ve Bakanlığın aldığı yeni kararlar ile müzecilik bağlamında eserlerin korunması işlenecektir.

Anahtar Kelimeler: Müze, Vakıf, Teberrukat eşyası.

TURGUT ORAL, Hazal
Dokuz Eylül Üniversitesi Müzecilik Doktora Programı

ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİ MÜZECİLİK FAALİYETLERİ İŞİĞİNDE ARKEOLOJİ MÜZELERİNİN KÜLTÜREL MİRAS ALGISIYLA İLİŞKİSİ

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulum süreci resmi bir değişimin yanı sıra toplumsal ve kültürel bir değişimi de beraberinde getirmiştir. Yüzyıllar boyu çok uluslu bir imparatorluk çatısında bulunan Anadolu toplumunun laik bir hukuk devletine entegre edilmesini gerektiren bu dönemde müzeler entegrasyon faaliyetlerinde öne çıkarılan bir özneye dönüşmüştür.

Hızlı biçimde kültürel reformların gerçekleştiği, sanatın, bilimin öncelendiği Erken Cumhuriyet Dönemi ayrıca yoğun müzecilik oluşumlarına imza atılan bir süreçtir. Müzecilik tarihi açısından eylemlerin yoğunluğuyla beraber dönemin vizyonunun müzeyle görselleştirilmiş olması da önem arz etmektedir. Cumhuriyeti bir kimlik olarak yaratma ve cumhuriyet devrimlerinin ilkelerini benimseyen bir ulus gerçekleştirme aracı olarak müzeler dolaylı eğitim kurumları haline getirilmiştir. Arkeoloji bilimi ve müze, Erken Cumhuriyet Dönemi'nde Türkiye müzeciliğinin hem kavramsal varlığına hem de resmi yapısına dâhil edilmiş, ulus kimliği inşasında geçmişle ilişki kurma görevini üstlenmiştir. Bu bağlamda, geçmişle gelecek arasında bir aktarım bağı kuran müzelerde, sözü geçen tarihsel süreçteki arkeolojik mirasın sunuşu, günümüzde var olan kültür algısını etkilemiş olmalıdır. Bu çalışma ile sözü geçen dönemde gerçekleştirilen müzecilik faaliyetleri, arkeoloji biliminin dönem içinde işlevlendirilmesi ve müzenin yarattığı ulus kimliğinin oluşturduğu etkiler irdelenerek Türkiye'de var olan kültürel miras anlayışının, ülkenin ilk yıllarında yaratılmış olan algıyla ilişkisi ifade edilmek istenmektedir.

Çalışma, Cumhuriyet ilanının öncesinden, cumhuriyet döneminde sürdürülecek olan müzecilik faaliyetlerini içerecek şekilde bir kronolojiyle başlayıp, 1940'lı yıllara kadar gelen bir tarihsel süreçte Türkiye müzeciliğini kapsamaktadır. Halkevleri, Türk Ocakları gibi müze olmayan fakat Türkiye müzeciliğinin vizyonunu ifade eden kurumlara da kısaca değinilecek, dönemin kültürel mirasıyla

ilişkili olması dolayısıyla yine kısaca sanat ve etnografya müzelerinden de bahsedilecektir fakat arkeoloji müzeleri çalışmanın odak noktasındadır.

Bu sunum çalışması, tarafıma ait “19. Yüzyıl’da Batı Anadolu’dan Yitirilen Kültürel Mirasın Türkiye’de Müze Sergilerine Kazandırılması” isimli, hazırlanmakta olan doktora çalışması dâhilinde bulunması planlanan bir ara başlıkla ilişkilidir.

UTKULUER, Hülya
Dr., Celal Bayar Müze ve Kütüphanesi, Şube Müdürlüğü

CUMHURİYET MÜZECİLİĞİNİN 100 YILLIK SORUNLARINA ÇÖZÜM ODAKLI BİR BAKIŞ

Cumhuriyet’in ve Cumhuriyet müzeciliğinin 100. yıldönümünde, müzelerin demokrasi olan ilgisini bir kez daha gözden geçirerek, dünün ve bugünün kültür politikalarının müzelere (gerek yeni yapılan müzelerin seçimlerine gerekse köklü müzelerimizin vitrinlerine) nasıl yansıdığını görmek; kimlik, milliyetçilik ve laiklik gibi kavramların değişimini kültür odaklı bir noktadan izlememize olanak verir. Bu bir keşif değil daha çok 100 yıllık macerayı hatırlamak ve bugüne gelirken hangi yol ayrımlarından geçildiğini, hangi sorunların aşıldığını, hangilerinin biçim değiştirdiğini ve hangilerinin aşılamadığını görmek açısından retrospektif sunar.

Cumhuriyet’in kuruluş yıllarında tarihi eserlerden sorumlu hale getirilen birden çok kuruluşun (Maarif Vekaleti sonrasında Kültür Bakanlığı, Vakıflar İdaresi, Milli Saraylar İdaresi, Askeri müzeler dolayısıyla Milli Müdafaa Bakanlığı, Belediyeler, İl Özel İdareler; yıllar boyunca kurulan özel müzeler, vakıf ve üniversite müzeleri...) bir asır sonra bugün ortaklaşa çalışırken yaşadığı sorunlar neredeyse aynı biçimlerde devam etmekte ve bu durum yalnız müzelerimizi değil genel manada taşınır ve taşınmaz kültür varlıklarımızı olumsuz etkilemektedir. Kurumlar arasındaki bu çatışma başta olmak üzere; yasal eksiklikler, kanunların uygulanma aşamasında karşı karşıya gelinen sorunlar, bütçe ve personel yetersizlikleri ve nihayetinde bunca kurum arasında dağılmış olan müzelerimizden sorumlu merkezi bir idarenin olmayışı ortak akılla idareyi imkansız hale getirmektedir.

Müzecilik tarihimizin 100 yıllık bu sorunlarını tespit ve kabul, bu bildirin öncelikli amacıyken bundan sonraki yıllar için ortaklığa dayalı bir çözüm önerisinde bulunmak bildirin nihai amacı olacaktır.

ARKEOLOJİ'NİN OSMANLI VE CUMHURİYET DÖNEMİ MÜZECİLİĞİNDEKİ ROLÜ GENEL BİR BAKIŞ

Halil Edhem'in çevirisiyle nadire kabineleri Rönesans koleksiyoncularının belli başlı nadire (Fransa'da cabinet de curiosités, İtalya'da studiolo, Almanya'da wunderkammern ya da raritätenkabinett) kategorileri arasında bulunan artificialia arkeolojik eserleri de kapsar ve müzeciliğin temelini oluşturur. Osmanlı sarayında sanat ve zanaat ürünleri artificialia oldukça değerli parçalardan oluşan bir koleksiyondur: Antik Yunan, Bizans heykelleri, Venedik, Floransa Padova'dan gelen erotik pentürlerin yanı sıra seramikler mücevherler, madalyalar, dokumalar vb. eserler sarayın kültürel görkemini yansıtmaktaysa da bu eserlerin sembolik bir anlamı vardır. Oysa 19. yüzyıl sonlarında özellikle Almanya'da arkeolojinin sanatsal söylemi yerine çok tarihsel söylemi ön plana çıkış, kolektif vatanseverlik gururuyla rolü yüceltilmiş siyasi etkisi artmıştır.

Sanat eserlerinin Osmanlı İmparatorluğu'nda batıda olduğu gibi sanatsal ve edebi rolü tartışılır ancak Mecma-i Asar-i Atika'nın modernizasyon hareketleri içinde sahip olduğu toprakları savunma anlamında Avrupalıların eski eserlere gösterdiği ilgiye bir tepki, emperyalizme karşı bir direniş olarak görülebilir. Tanzimat döneminde bazı lider unsurlar tarafından Avrupa kültürü ile Çağdaş Osmanlı kültürünü bütünleştirme amacıyla da oluşturulduğu söylenebilir. Arkeoloji başlarda Osmanlı için yabancıların kendi toprakları üzerindeki faaliyetlerini düzenleme söylemi içindeyken nitelik değiştirerek modernleşme süreci içinde bu alanda bir aktöre dönüşmüştür.

Cumhuriyet Döneminin başlarında durum farklıdır. Kurulan ulus-devlet bilinci içinde oluşturulan, Türk tarih tezi kapsamında Anadolu uygarlıklarına dayanan arkeoloji ile ideoloji arasında bir birliktelik söz konusudur. Cumhuriyet Dönemi'nde geçmişin Orta Doğu'da yaptıkları kazılarla sınıf atlayan batının siyasi arkeoloji aktörlerinin yerini yeni bir duyarlılıkla ulus bilincinin oluşmasına hizmet eden bilimsel kurallara uygun kazı yapmaya çalışan yerli yeni aktörler almıştır. Ancak Osmanlı Dönemi'nde birlikte doğmasına rağmen uygulamada çağdaş müzecilik tarihsel olarak 100 yıllık Cumhuriyet'in son çeyreğinde Arkeolojinin gelişimine ayak uyduramamaktadır. Bu bildiride Arkeoloji-Müzecilik ilişkisi ve Arkeolojinin Osmanlı ve Cumhuriyet Dönemi müzeciliğindeki rolü irdelenecektir.

ARKEOLOJİK BİLGİNİN TOPLUMA TEMSİLİ: KEDREAI (SEDİR ADASI) KAZI PROJESİ DİJİTAL TEMSİL ÇALIŞMALARI

Arkeolojik kazı ve belgeleme çalışmalarında verileri kaydetmek, tasniflemek, tanımlamak, yorumlamak ve geçmişin kompleks hikayelerini yapılandırmak için çeşitli görselleştirme metotları kullanılır. Kazı çalışmalarında belgeleme amaçlı oluşturulan arkeolojik “medya” üretimleri ile toplumların geçmiş algısı güçlendirilmektedir. Gelişen dijital teknolojinin (Virtual Reality/Sanal Gerçeklik, Augmented Reality/Artırılmış Gerçeklik, yapay zeka vb. uygulamaların) alana adaptasyonu ile geleneksel arkeolojik belgeleme, görselleştirme metotlarına yeni formlar eklenmektedir.

Arkeoloji ve toplum ilişkisi arkeolojik bilginin topluma temsili, bilimsel iletişimi ve medya üretimlerini de kapsayan gözenekli ve dinamik bir süreçtir. Arkeolojik bilginin toplumla iletişime geçmesi (toplumsallaşması) ile arkeolojik ve kültürel mirasın korunması ve sahiplenmenin gerçekleşmesi, topluma katkı sağlaması, toplumdan da beslenebilmesi desteklenir. Arkeolojik projelerde yürütülen dijitalleştirme çalışmaları bilimsel bilgi üretmenin yanı sıra proje tanıtımı, topluma temsil, bilimsel iletişim amaçlarına da hizmet etmektedir. Arkeolojik ve kültürel miras alanlarının toplumla buluşturulmasında en etkili ve hızlı yolu 3D (üç boyutlu) modelleme, animasyon yöntemleri kullanılarak oluşturulan dijital temsiller ve dijital müzelerdir.

Bu kapsamda, Kedreai (Sedir Adası) Kazısı çalışmalarında arkeolojik yapıların orijinal planında, anlaşılır bir şekilde sunulması amacıyla belirlenen üç alanda (Apollon Kutsal Alanı, Orata Adası ve Mancınık Terası) dijital belgeleme çalışmaları kullanılarak etkili ve gerçek ölçekli animasyon modeller oluşturulmuştur. Çalışma yapılacak alanlarda ölçekli birebir karakalem el çizimleri yapılmış ve paralel olarak fotogrametri belgelenmeleri sürdürülmüştür. Toplanan çizim, fotogrametrik model, fotoğraf ve günlük raporlar bir bütün halinde incelenerek CAD tabanlı bilgisayar programlarında ilk olarak 2 boyutlu, ardından 3 boyutlu bilgisayar programlarında oluşturulan modeller son olarak render (görselleştirme) destek programları ile zaman-mekân-anlatım değerleri gözetilerek animasyonlara dönüştürülmüştür. Teknik detay olarak 6 dakikalık bir animasyon filminde 171 milyon 3 boyutlu obje kullanılmıştır.

Bu çalışmada, Kedreai (Sedir Adası) Kazı Projesi’nde yürütülen dijital temsil çalışmaları üzerinden arkeolojik temsil ve toplum ilişkisi, arkeolojinin toplumsallaşması tartışılacaktır.